

Josep PERARNAU I ESPELT

LLIÇÓ EN L'ACTE DE DOCTORAT HONORIS CAUSA
Universitat de Barcelona, 28 d'abril de 2009

Senyor Rector Magnífic de la Universitat de Barcelona
Eminentíssim senyor Cardenal i senyors bisbes
Autoritats acadèmiques i eclesiàstiques
Senyores i senyors:

Meteorològicament parlant, el fet que un capellà pugi a una trona sol ésser senyal inequívoc que s'està congriant un xàfec en forma de sermó. Però, tal com diu algú (citació implícita), avui no toca.

Perquè avui allò que toca és manifestar que estic aclaparat pel fet que la Universitat de Barcelona, personificació de la institució 'Universitat' almenys al Principat de Catalunya, m'hagi tret de l'anonimat (al qual espero tornar tan aviat com s'hagi acabat aquest solemne acte). I estic aclaparat perquè la Universitat de Barcelona no porta únicament sis segles i escaig d'existència i de serveis al país (comptant que l'Estudi de Medicina és de temps del rei Martí i per tant de començaments del segle XV), ans porta la personalitat i l'herència de totes les universitats del Principat de Catalunya, tal com, referint-se a la de Cervera, digué de forma ben clara el Rey Don Felipe V en el *Decreto de erección de la Real Universidad de Cervera*, signat a «Segovia a once de mayo de mil setecientos y diez y siete»; diu així:

«...he elegido [la fidelíssima Ciudad de Cervera] para Theatro Literario, unico, y singular de aquel Principado... Y para darla principio la he aplicado las seis mil libras de renta, que sobre las Generalidades de Barcelona pagava aquella Ciudad à su Universidad, con más todas las Rentas Eclesiasticas, y Seculares, que gozaba dicha Universidad, y las de Lerida, Gerona, Vich, Tarragona, y demás de aquel Principado, las quales por esta providencia quedan extintas, y trasladadas a la de Cervera», *Decreto de erección de la Real Universidad de Cervera*, dins Manuel RUBIO Y BORRÁS, *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*, Barcelona, Librería Verdagué 1915, 431.

Un segle i escaig després, la Universitat de Cervera seria traspassada en bloc a Barcelona en virtut del *Real Decreto dado en Madrid, 10 de agosto de 1842*:

«Artículo 1º. Se aprueba definitivamente la traslación de la Universidad literaria de Cervera a Barcelona, acordada por real orden de 1.º de Septiembre de 1837» (*ibid.*, II, 377).

La Universitat de Barcelona, que per la realitat física de la seva ubicació en zones diverses de la Ciutat Comtal és ja una magnitud més que considerable, pel fet que en ella s'hi concentra tota la història de la institució ,universitat' en el Principat de Catalunya (i preciso ,en el Principat' perquè Felip V no pogué concentrar a Cervera una de les universitats catalanes contemporànies, la de Perpinyà) és moralment i històricament de grandesa molt superior, perquè és portadora de l'herència de tota mena de valors que hi han anat acumulant generacions de rectors, degans, professors i estudiants del Principat o de fora durant segles. El fet, doncs, que aquesta institució, amb tota la seva càrrega i magnitud històrica, s'hagi fixat en mi, donant per suposat que el fet d'atorgar-me un seu doctorat podia augmentar, ni que fos en una sola micra, la seva honor, és quelcom que per força m'ha de deixar aclapat. I m'abstindré de fer-me propaganda intentant d'explicar la meva insignificança, perquè podria semblar un exercici destinat a col·locar la meva menys que mínima persona en el primer pla de l'atenció col·lectiva. Deixem-ho així i no hi insistim més: el fet que la Universitat de Barcelona, amb tot allò que és i representa, s'hagi fixat en mi, em deixa aclapat. I em penso que no dic cap mentida.

Per això no puc dispensar de manifestar amb enorme gratitud el meu reconeixement sincer a tots els qui, no sé si gaire encertats, han pres la iniciativa o han contribuït de la manera que sigui, a aquest moment solemne de la Universitat de Barcelona: sincerament, moltes i grans gràcies! Precisament perquè per a mi ha estat quelcom d'impensable i d'inesperable, tota la satisfacció corresponent us pertany als qui en tot moment n'heu portada la iniciativa i us heu encarregat i carregat amb la preparació d'aquest acte; la sincera gratitud s'allarga cordialment a tots els qui en saber la notícia se n'han considerat satisfets i en particular a tots el qui us heu imposat el deure d'ésser testimonis d'aquesta solemne celebració; el meu agraïment és sincer i sóc conscient que, per la meva part, tinc l'obligació que el present acte resulti digne de la Universitat de Barcelona, del cos social de mestres, estudiants i treballadors que la formen, i de tots els qui heu tingut l'amabilitat d'acompanyar-me en aquest moment; miraré de complir-la.

Vull afegir una altra vivència meva d'aquests moments: jo hauria estat molt feliç si la meva mare hagués pogut ésser ara present ací i no cal dir el meu pare; i ho sóc una mica, no sols perquè, per la meva part, el dedico a llur memòria, sinó que la faig extensiva a uns grans noms, dels quals un servidor em considero menut col·laborador: em refereixo a la llarga rècula de grans eclesiàstics que, des del segle XVIII, m'han precedit en la feina en l'immens camp de les fonts escrites de la gran història cultural de Catalunya: penso, com a capdavanters, en els premonstratencs de Bellpuig de les Avellanes, Jaume Caresmar, Josep Martí i Daniel Finestres i en el seu germà Jaume Finestres, de Poblet; o en Jaume Villanueva de València, i, per no fer la llista inacabable, hi poso punt final amb els darrerament traspassats i enyorats, P. Miquel Batllori i Munné i Josep M. Marquès i Planagumà; d'aquella llarga

rècula, on hi ha noms com els de Josep Miralles de Mallorca, de Fidel Fita, d'Arenys de Mar, Roc Chabàs i Josep Sanchis i Sivera de València, Josep Gudiol i Cunill i Eduard Junyent i Subirà de Vic, Anselm M. Albareda i Gregori Sunyol de Montserrat, Joan Serra i Vilaró de Solsona i Tarragona, Josep Mas i Domènech i el màrtir Ignasi Casanovas a Barcelona o Pere Pujol i Tubau a la Seu d'Urgell i de tants d'altres, un servidor em considero el fanalet de cua i, això justifica només una mica el meu protagonisme en aquest acte, perquè em permet de proclamar que en el reconeixement a la meva insignificança hi ha, o almenys un servidor hi posa, els mèrits de tants de predecessors que haurien merescut molt més aquest doctorat.

I, dit això, passem pàgina. La senyora catedràtica, dra. Lola Badia, que a través del «Quern» bibliogràfic, del qual ella és un dels editors, ja fa temps que segueix la pista de les meves publicacions, us acaba d'exposar allò que, segons ella, justifica la iniciativa, la preparació i la celebració del present acte. I com que ningú no és jutge d'ell mateix, m'abstindré de constituir-me'n del seu bell parlament, perquè l'única cosa que em correspon és agrair-lo-hi, cosa que faig amb plenera convicció.

Ella ha dit que en el petit hort del meu treball hi ha com quatre quartons de superfície desigual, corresponents els més extensos, gairebé ,ex aequo' a Ramon Llull i a Arnau de Vilanova. Sento molt que allò que en aquest moment un servidor puc oferir a aquesta escollida audiència és més aviat poca cosa, perquè el o els fruits de la meva recerca són puntualment posats a l'abast de tothom en les pàgines de l'anuari «Arxiu de Textos Catalans Antics» i no us puc pas presentar un plat de segona taula. Miraré, però, de no defraudar-vos.

En relació a Ramon Llull, sembla que més que la publicació de textos seus, començant pel català de la *Petició de Ramon al papa Celestí V per a la conversió dels infidels*, fins aleshores no sols inèdit ans encara desconegut, i mitja dotzena d'altres, ha tingut particular ressò l'opuscle *De Ramon Llull a Nicolau Eimeric...* del 1997, en el qual sembla que vaig demostrar que els sis fragments trets del *De arte amativa*, de Llull, transformats en altres tantes tesis teològiques integrades en les cent ,heretgies' atribuïdes a mestre Ramon en el *Directorium Inquisitorum* de Nicolau Eimeric, eren simplement fruit d'una sistemàtica falsificació textual i doctrinal realitzada per l'inquisidor i que aquest era, almenys quant a la doctrina de Ramon Llull, un vulgar falsari.

Aquest resultat deixà plantejat dins meu un gran interrogant, en constatar d'una banda, però també estranyar de l'altra, que les dites sis falsificacions i les tres que ja el 1385 havien detectat Bernat Ermengol i els seus comissionats en relació a l'*Arbre de filosofia d'amor*, i les altres tantes que el 1938 també descobrí Amédée Pagès en publicar i traduir al francès el *Desconhort*, adonant-se que l'inquisidor havia tingut la barra de formular com si fossin pensament de Llull les acusacions que en aquell text li feia l'Hermità, contra les quals Llull justament es defensava (i Pagès no es pogué reprimir l'exclamació destinada a l'inquisidor: «Il faut être halluciné...!»), sumaven, ben

documentades, dotze falsificacions, amb la sospita i pràcticament certa, que encara n'hi hagués una altra de major, la de si realment havia existit o també era una mentida, i encara més grossa, perquè no hauria eixit mai de cancelleria pontifícia, la cèlebre pretesa butlla papal, *Conservationi puritatis catholicae fidei...*, segons la qual haurien estat no pas cent, ans dues-centes les tesis rebutjades de mestre Ramon Llull.

La gravetat rau en el detall que les acusacions de Nicolau Eimeric no limitaren els seus efectes als darrers anys de la catorzena centúria, ans, amb la primera edició del *Directorium Inquisitorum* eimericià a Barcelona el 1503 i sobretot amb la preparada per Francisco Peña, de Roma 1578, s'encetà una seqüència que duraria fins al segle XIX, sota la forma d'*Elenchi auctorum de Lullo male sentientium*, que Alois Madre trobà repetits cent- vuitanta-tres vegades en autors dels temps barrocs, i estudià en el seu *Die theologische Polemik gegen Raimundus Lullus. Eine Untersuchung zu den Elenchi auctorum...*, del 1973 (cf. «Revista Catalana de Teologia», I (1976), 259-271); la riuada d'aquests *Elenchi...* hauria desembocat, potser a través de fra Martí Serra, en la presa de posició del cardenal Prospero Lambertini en el seu *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione* i en la del mateix Lambertini, ja papa Benet XIV, en la seva cèlebre lletra italiana al fiscal del Sant Ofici, *Avendo Noi*, del 1751, entre nosaltres publicada l'any 1935 per Josep Tarré en els «Estudis Universitaris Catalans», on el dit papa decidia amb autoritat pontifícia que s'aturés la causa de canonització de Ramon Llull fins que hi hagués una revisió doctrinal de les seves obres.

Repetim la pregunta: de què s'ha alimentat durant set segles l'antillulisme? Abans de donar-hi resposta, recordem un petit detall, que indicarà la qualitat (o la manca de qualitat) de l'atac. Tractant-se d'un problema doctrinal, sembla que seria enraonat de pensar que és tota l'obra de mestre Ramon la que pot presentar problemes doctrinals, que afecten la fe cristiana. Doncs, no: Nicolau Eimeric només atacava vint títols catalans (algun dels quals no era de Llull), cap de llatí. Evidentment la serietat de l'atac cau pel seu propi pes i desplaça el problema a un altre sector, el de la incidència social d'una doctrina. L'inquisidor experimentaria en la seva pròpia carn les conseqüències d'un canvi d'època, la que consistia en el pas del llatí a les llengües vernacles, ja que si fins aleshores l'exclusivitat del llatí arraconava qualsevol conflicte doctrinal dins la franja sociològica dels qui, havent passat per les universitats, formaven aquella zona de població, a l'interior de la qual la llengua de comunicació era la llatina, el salt a la llengua vulgar ampliava els límits de la demografia afectada a tots aquells que havien estat escolaritzats i podien llegir escrits en llur pròpia llengua. I de fet sabem que no gaires anys després d'haver publicat el *Directorium Inquisitorum*, el mateix inquisidor es queixaria amargament a València (i són paraules confirmades per document notarial) «que metges e mercaders vinguen a reprovar mestres en theologia de theologia et de filosofia» (J. DE PUIG, «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», LVI (1980), 355): els temps canviaven i per culpa d'haver Ramon Llull publicat

llibres en llengua catalana, ara l'inquisidor es veia contestat en el seu mateix camp de la filosofia i teologia. Era encertat intentant de posar-hi remei?

Justament un d'aquells vint títols no escrit per Lull, el *De benedicta tu in mulieribus*, opuscle certament d'escola lul·liana, datat a València el primer d'octubre del 1335, contenia una defensa de la Puríssima Concepció de la Mare de Déu (i l'inquisidor sabia que l'opuscle havia estat escrit vint anys després de la mort de Lull, perquè porta la data al final del text), i, tot i no ésser de Ramon Lull, entrava també en la literatura atacada per l'inquisidor, perquè la favorable a la Puríssima era una de les tesis que ell havia d'esmicolar: havia saltat al camp de batalla la que possiblement seria la gran carta de l'antilul·lisme: la lluita, normalment intel·lectual, en algun moment dels segles barrocs també violenta, contra la doctrina de la Puríssima Concepció de Maria, protagonitzada almenys per tot un exèrcit de teòlegs, el de l'Orde Dominicà, l'*Ordo Praedicatorum*: no és pas tema ni guerra menyspreable, car amb tota la raó aquests teòlegs es feren forts en quatre paraules de sant Pau: «ef' hoo [Adam] pantes hemarton / in quo omnes peccaverunt» (*Rom*, V, 12) o, si voleu en una de sola: «pantes/omnes»: llur raó era de pedra picada i exigien que es demostrés amb autoritat bíblica que, fora del Redemptor, existí alguna altra excepció a aquell ,pantes / omnes': varen caldre segles d'estudi teològic per veure clar que el desastre causat per la primera parella de la creació, Adam i Eva, havia d'ésser i de fet havia estat restablert per la segona parella, la de la ,recreació', Jesús i la seva col·laboradora, la Mare, i que, tal com havia vist sant Agustí, el Redemptor no havia estat una individualitat exclusiva, ans el ,Christus totus'.

Mentrestant, la feina d'estudi i de reflexió teològica era acompanyada per la polèmica des de càtedres i troncs i per les garrotades i els cops de roc pels carrers. Culpable? Per als antilul·listes Ramon Lull, el qual l'any 1285, en escriure l'*Arbre de ciència*, havia estat el capdavanter a plantejar aquell tema, centrant-lo en el seu concepte encertat de ,concepció' i no pas en el de ,santificació', i, sense ésser teòleg professional, s'havia atrevit a defensar a París, com donant lliçons a tota la Facultat de Teologia, que la ,recreació' havia estat obra no pas del Redemptor sol, ans de la segona parella i que, doncs, s'havia de veure en perspectiva del ,Christus totus'. Des d'aquesta trona no incitaré a cap polèmica, tot i que al seu moment, el 1618, la Universitat de Barcelona, es posicionés clarament com a Puríssima, i que, encara al 2009, un servidor, a honor de la Puríssima Concepció de Maria, i amb plena satisfacció personal, vaig ara revestit de color blau-cel. No revifaré cap lluita, no incitaré a cap batussa, em limitaré a recordar que, mentre el tema teològic de la Puríssima seguí enlaire, l'antilul·lisme tenia vida i vigència i urc assegurats. I fou així, car un cop definida per Pius IX la Puríssima el 1854, l'antilul·lisme es desféu com un terròs de glaç al pic del sol. La llosa damunt la seva tomba caigué de forma definitiva a Vic el 1911 en el Congrés Internacional d'Apologètica amb motiu del primer centenari del naixement de Jaume Balmes. I aquesta ja és una altra història.

Això no obstant, fins al darrer moment, encara a Vic el 1911, al centre d'allò que restava d'antil·lisme, hi trobem la paraula ,demostració', i el cèlebre sintagma ,rationes necessariae'; però no seria pas encertat de pensar que quan s'acabà la munició proporcionada pel tema de la Puríssima, l'antil·lisme descobrí la de la demostració, ben al contrari. Encara en vida de Ramon Llull, entorn el 1310, un teòleg agustinian, Agostino Trionfo, en el seu petit tractat, *Contra divinatores et sompniatores*, avisava el papa Climent V a no fiarse del teòleg d'Occitània, el framenor Pèire Joan (Oliu), ni d'Arnau de Vilanova, ni de Ramon Llull; el títol del capítol sisè, dedicat al darrer, diu així: *Capitulum sextum, in quo ostenditur quod promittens irrefragabili demonstratione probare incarnationem Verbi et alios articulos fidei, cum hoc quod dicit falsum, derogat etiam fidei catholicae et fomentum non modicum praestat haereticis*; set-cents anys més tard, comentant el meu *De Ramon Llull a Nicolau Eimeric...*, un amic escrivia: «Grazie all'intervento dell'inquisitore Nicolau Eimerich la teologia di Raimondo Lullo irrompe nel panorama della teologia medievale con la sua tesi sulla possibilità di dimostrare le verità della fede. L'interpretazione di Eimerich è certamente falsa, frutto persino del travisamento dei testi. Coglie tuttavia nel segno, considerando che questa tesi costituisce il fondamento di tutta l'opera lulliana». Em sembla que es quedava curt, perquè Llull no parla de possibilitats, sinó de proves; i d'altra banda no sé si és la base o es dedueix de la base, però certament la ,demonstratio articulorum fidei' i les ,rationes necessariae' formen part de la doctrina de Llull des del primer moment.

Feia realment diana Eimeric? Mirem de veure-ho: el problema no és pas el de si a la seva manera Llull ha intentat ,demostrar', ans el de saber si aquesta paraula té en mestre Ramon el mateix sentit que li donaven Agostino Trionfo i Nicolau Eimeric en el segle XIV i el que li donem nosaltres (amic crític inclòs) set segles després. Sobre aquesta pregunta entorn el sentit de la paraula ,demostrar/demostració', el mateix Llull , referint-se als Averroistes, escrivia la frase següent en el *Liber, in quo declaratur quod fides sancta catholica sit magis probabilis quam improbabilis*, datat a París l'agost del 1310, i per tant pràcticament contemporani d'Agostino Trionfo: «Hoc dictum est contra illos (Averroistas), qui tantum arctant, et male, uocabulum ,demonstrationis'» (ed. RIEDLINGER, «Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis», XXXIII, 1978, 331, líns. 84-85). Tenim, doncs, que Llull considerava ,dolent per encongit' i per tant inaplicable a la teologia, el concepte massa estret de ,demostració' propugnat pels Averroistes, és a dir, pels aristotèlics, als quals també pertanyien els teòlegs del segle XIV (en la seva crítica a Llull, Agostino Trionfo es referia explícitament al concepte de ,demostració' exposat per Aristòtil en el llibre primer de la seva *Metafísica*) i pertanyem tots els qui, sense adonar-nos-en, portem ulleres aristotèliques sempre que en el segle XXI seguim parlant de proves i demostracions.

Si, doncs, per a Llull, la ,demostració' aristotèlica resultava, ,dolenta' per excessivament estreta, què entenia ell en parlar de ,demostració dels articles de la fe' i de ,raons necessàries'? No sé si he d'avisar que ací no parlo un ser-

vidor, ans només intento d'exposar les idees de mestre Ramon. I en aquest punt, crec haver de recordar que l'acceptació total d'Aristòtil (és a dir, dels seus escrits sobre física o ciència de la naturalesa i sobre metafísica) a l'Europa Occidental tingué moments de tensió els darrers decennis del segle XIII i començos del XIV, amb crides oficials d'atenció del bisbe de París el 1274 contra tesis d'Averroistes, o de la comunitat hebrea de Barcelona, que el 1305 prohibia l'estudi dels dits llibres als estudiants jueus menors d'edat. I Lull era antiaverroista, no pas perquè ho prohibís cap autoritat, ans perquè la teologia que ell havia après era l'anterior a la darrera i recent irrupció d'Aristòtil i era la que, en el fons, coincidia amb la d'hebreus i de musulmans, amb els quals volia discutir, la platònica o neoplatònica elaborada per tota i per a tota la teologia cristiana, tant oriental com occidental, i per a aquesta, durant els segles que s'anaren succeint entre sant Agustí (IV-V) i sant Bonaventura (XIII); puc dir que no m'invento aquesta col·locació, car un dels teòlegs més importants del segle XX, Yves M. J. CONGAR, en repassar la història de la teologia medieval, dedica un apartat a *La ligne augustinienne* i després d'haver exposat el concepte de teologia del contemporani sant Bonaventura de Bagnoregio, afegeix: «...on pourrait retrouver la notion de théologie de saint Bonaventure dans ses disciples:... ultérieurement, sans qu'il soit disciple immédiat et en lui reconnaissant son originalité propre, dans Raymond Lulle» (*Théologie*, dins «Dictionnaire de Théologie Catholique», XV/1, col. 397).

Si, doncs, ens preguntem quina és la idea que mestre Ramon Lull es fa de la capacitat demostrativa de la raó humana en el pla superior, que, segons els qui l'ataquen per la ,demostració dels articles de la fe' o per les ,raons necessàries', sembla que deuria haver arribat a les veritats més íntimes del mateix Déu, crec que es pot reduir a dos punts: la limitació de les capacitats cognoscitives de l'enteniment humà, d'una banda, però també la capacitat limitada de percepció de la realitat sobrehumana, de l'altra. Ja en el primer moment, el del *Llibre de contemplació en Déu*, ell sintetitza la seva doctrina sobre la limitació de l'enteniment humà en el capítol CCVI: comença confessant que Déu ha volgut que l'ànima humana «haja fenit e termenat son apercebiment e son enteniment en sis coses, les quals són la vostra essència e vostres obres, e natura sensual e ses obres, e natura creada entel·lectual e ses obres» (*Obres essencials*, II, 607-608, núm. 3); i la reblava amb aquesta afirmació: «No és, Sényer, null home qui pogués apercebre tot ço qui és en un gra, o en una flor, o en una fulla, o en un pom, o en una volentat, o cogitació, o amor, o en una ànima o en un cors. On, com açò sia enaixí, per açò és significat e demostrat a l'enteniment humà que és fenit e termenat e clos dintre cascú dels individus sensuais e entel·lectuals» (*Ibid.*, 609/II, 23); deu anys més tard, entorn el 1290, aquesta doctrina tindria un nom: Teoria dels punts transcendents.

I en el cas que, malgrat els límits insuperables per a les capacitats humanes, algú s'entestés a traspasar amb la seva agudeses intel·lectual la barrera que divideix el món humà del sobrehumà, es trobaria en una situació que ell

descriu amb una expressió catalana, que no veig que hagi estat traduïda amb encert en altres llengües: «en tots temps, Sényer, [l'enginy humà] poria encercar, que ja res no atrobària, enans on més encercaria menys atrobària, car les coses impossívols a saber e a conèixer, on més les vol hom conèixer ni apercebre, pus fortment se *rebava* l'enginy e la coneixença de l'home, car, encercant les coses impossívols a saber, innora hom aquelles coses qui són possívols a ésser conegudes» (*ibid.*, II, cap. CLXXVII, 513, núm. 14): cada pas que intenta traspassar els límits és contraproduent, car ,fa rebava' en la intel·ligència i amb la rebava l'entrada en el pla superior és encara més impossible. Tota sola, la ,rebava' refuta set segles d'antilul·lisme.

Delimitat el camp propi de la intel·ligència humana, posem-nos la darrera pregunta: quines són les possibilitats de la nostra raó en un camp que es troba més enllà dels propis límits? Escoltem altra vegada mestre Ramon: «...enaixí com lo mirall representa e demostra la figura o figures estants en la sua presència, enaixí les coses sensuais són escala e demostració, per les quals puja hom a haver coneixença de les coses entel·lectuals» (*ibid.*, II, 483, cap. CLXIX, núm. 1). Tenim, doncs, un camí de coneixement que ens permet de pujar de la realitat material a l'espiritual, en la qual es troba la sobrehumana. Seguim escoltant mestre Ramon en exposar-nos un cas concret d'aquesta ascensió, partint d'alguna magnitud o grandesa, que el mirall esmentat ens hagi col·locat davant: «...per aquesta coneixença que nós havem, Sényer, de quantitat en les creatures sensualment e entel·lectualment apercebem granea, e com en les creatures havem apercebuda granea, nosaltres apercebem per la granea de les creatures la granea entel·lectual del creador, e per la granea apercebem la vostra infinitat, qui és granea infinida sens nulla quantitat. On, com nós siam pervenguts a aquesta coneixença de la vostra granea infinida, cové-se segons ço que nós encercam en la vostra trinitat, que reebam ço que la vostra granea infinida significa al nostre enteniment de la vostra essència divina» (*Ibid.*, II, 519, cap. CLXXIX, núm. 5). Encara una altra frase de Llull, la darrera, indicant que de dalt a baix la relació és de causalitat, per exemple quant a la duració de les coses creades: «...del qual poder [de Déu] ix influència e gràcia a les ànimes dels hòmens e als àngels en durar eternalment» (*Llibre del Gentil e los tres Savis, ibid.*, I, 1061, *D'eternitat e poder*).

A fi de no carregar l'atenció d'aquest amatent auditori, m'atreviré a resumir la raó del descens i de l'ascens, als quals acabem d'assistir: vista a contrallum o amb raigs X, la realitat, sobretot la humana, ens permet de veure l'osada global de la seva estructura ontològica, que, a la seva manera, coincideix amb aquella que la fe ens diu de la Unitrinitat de Déu, perquè també ens diu que tot allò de positiu que hi ha en la realitat d'aquest món, particularment en la humana, és obra de la corresponent realitat divina. Un exemple ens ajudarà a entendre-ho: la teologia contemporània definia (i segueix definint) Déu com a ,actus purus' o acte en tota la seva autenticitat i plenitud; per a Llull, l'acció o acte és fins a tal punt qualificador de l'ésser com a tal, que arriba a definir l'home, abandonant la definició tradicional ,d'animal racional', com a

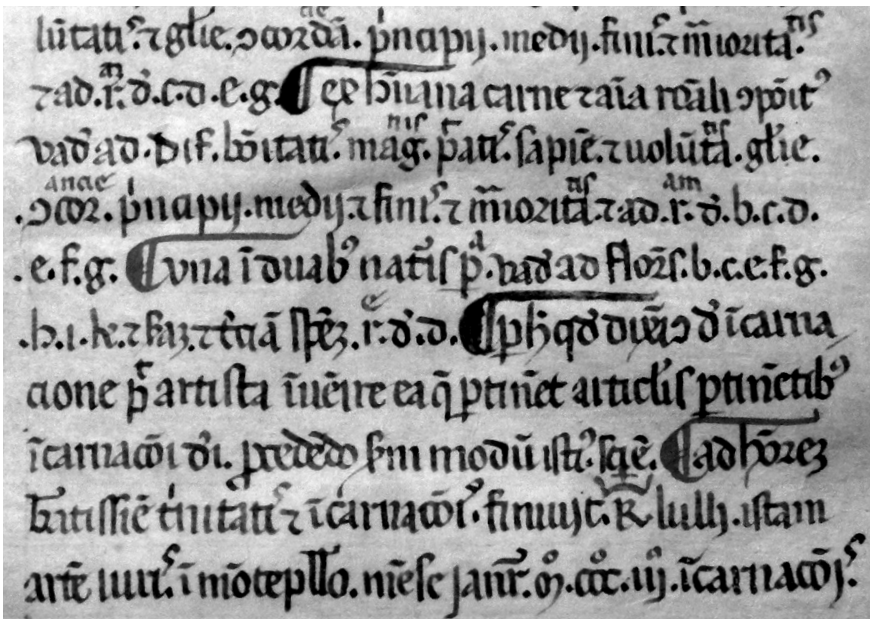
‘animal hominificans’ o animal que hominifica i no sols en una generació biològica, ans en qualsevol activitat seva, com seria la de construir quelcom o en la tan pedestre d’alimentar-se (els gossos no han donat cap Ferran Adrià); d’ací ve la seva anàlisi de l’acció, vàlida per a tots els esgraons de l’ésser, en tots i cada un dels quals troba tres elements: l’actiu, l’acció mateixa i el passiu, tres elements que en lul·lisme tenen nom especial, el de ‘correlatiu’: pujant per l’escala dels éssers aquesta trilogia d’elements en un mateix ésser unitari, ens dóna que al capdamunt de l’escala trobarem un Ésser, en el qual la Unitrinitat se’ns imposa com a dada fonamental també per a la nostra idea de Déu: som arribats al mateix límit de la possibilitat del coneixement, a l’altra banda de la qual hi ha el Misteri.

Afegim que en aquest camí, mestre Ramon Llull no és de bon tros tan agosarat intel·lectualment com ho és sant Agustí en el seu *De Trinitate*, ni tan generós i insistent com sant Bonaventura en el seu *Itinerarium mentis in Deum*. Només afegiré que, quan hom, per dir-ho amb la mateixa paraula del mestre, ha ‘apercebut’ la línia existent entre una entitat humana i una ‘virtut’ o qualitat o propietat divina, ha copsat la ‘raó necessària’, gràcies a la qual ha arribat a la ‘demostració dels articles de la fe’, almenys d’aquell, entorn del qual havia concentrada la seva atenció i havia encercada la relació causal i significativa amb la realitat sobremundana i sobrehumana.

Amb alguna honrosíssima excepció, en la seva globalitat, els set segles d’antilul·lisme ens col·loquen davant els ulls tota una riuada de polèmica absolutament convençuda que les paraules ‘demostrar’ i ‘demostració’ necessàriament havien de tenir el sentit que Aristòtil els havia donat i no recordava que només en la segona meitat del segle XIII la seva significació havia començat de prendre el sentit que s’acabaria imposant. En el cas de Llull, tota la seva obra escrita es troba en la direcció semàntica anterior, tal com demostra el fet que, un cop elaborada l’Art amb les seves figures, del primer al darrer moment aquestes sempre han estat presidides per la Figura A, la de Déu i les seves Dignitats, que començaren essent setze i, després de la primera mala experiència parisenca, baixaren a nou, però també podrien haver estat un centenar com *Els cent noms de Déu*. Esperem que, a mesura que hom vagi coneixent el pensament autèntic de Llull i no li n’atribueixi d’altre, també caiguin les barreres posades per Benet XIV i fins i tot crec que hom desitjaria que la caiguda de barreres fos obra d’un altre Benet, el XVI: el seu coneixement de la teologia medieval i el detall que la seva tesi de magisteri sigui sobre sant Bonaventura, *Die Geschichtstheologie des heiligen Bonaventura*, permeten de desitjar-ho.

I així poso punt final, i, sense sortir del bon desig acabat d’expressar, em permeto d’oferir-vos la primícia que, no fa gaires dies, el 5 de març proppassat, en repassar la descripció d’un dels manuscrits medievals d’obres de Ramon Llull, conservats en la Biblioteca Ambrosiana de Milà, vaig trobar-me amb el petit detall que ara tots podem veure al final de la línia penúltima de l’adjunta reproducció; de les seves quatre paraules «...finiuut .R[aimundus]

lulli istam...», m'hi cridà l'atenció el petit dibuix, de més a més amb tinta vermella, damunt la .R. inicial de Raimundus; el dibuix és clarament una corona, però, no pot ésser ni la d'un rei o príncep, ni la d'un noble, de duc a baró, i m'he de preguntar si no és l'equivalent a una aurèola i si no manifesta la veneració religiosa que el copista (de Montpeller?) sentia envers l'autor d'aquell text que estava a punt d'haver copiat. Un servidor no he sabut trobar-hi altra significació, tampoc els especialistes en paleografia llatina de la Baixa Edat Mitjana, als quals he pogut consultar; si, doncs, algú dels ací presents pogués oferir alguna clarícia, té per endavant la meua gratitud. I desitgem que la troballa d'aquella corona esquematitzada sigui presagi d'una altra corona, aquesta vegada plena, entorn el cap del beat Ramon.

El protagonisme d'aquest acte m'ha investit amb l'encàrrec, absolutament inesperat, d'apadrinar la promoció d'aquest bell esplet de doctores i de doctors que enguany han assolit aquest grau en la Universitat de Barcelona. Enhorabona a tots i a cada una i un de vosaltres! Per a molts, per no dir per a tots o poc se'n manca, aquesta haurà estat la primera avinentesa d'eixir de la situació de qui es limita a apropiar-se dels coneixements que d'altres li ofereixen i de fer el primer pas en l'aportació personal de nous coneixements a la ciència: aquest és el sentit d'una tesi doctoral i en elaborar-la també heu après per experiència pròpia allò que significa de dedicació, d'interès i de treball

exigent l'aportació de quelcom de nou al camp dels coneixements d'una societat. I com que als vells se'ns perdona la fal·lera de donar consells als joves que prometen, permeteu-me'n un: de grat o per força, la tesi us ha fet almenys passar el portal del camp immens de la investigació: els qui us sentíssi atrets a aprofundir per aquest corriol i estéssiu disposats a treballar-hi de valent, per amor de la ciència i no per d'altres raons, i disposats a sofrir-hi qui-sap-lo, llenceu-vos-hi perquè, si demostreu la vàlua del vostre treball sobretot davant Europa, us en sortireu i qui sap si un dia des d'aquesta trona podreu passar a d'altres la força espiritual que des de dintre haurà mantingut la vostra constància. No sé si us ho agrairà, però certament la pàtria ho necessita.

28 d'abril 2009